

А.Р. Шевченко

аспірантка

*Інституту світової економіки і
міжнародних відносин НАН України*

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗИЦІОНУВАННЯ ШВЕЦІЇ В ЄС

У статті аналізуються питання реалізації шведської політики в ЄС. Доведено, що сучасними пріоритетами зовнішньої політики Швеції є зміцнення ЄС як впливового, потужного і відповідального актора на світовій арені. Здійснено порівняльний аналіз політичних та економічних характеристик Швеції з іншими скандинавськими країнами.

Ключові слова: Швеція, зовнішня політика, ЄС, економічний та політичний складники.

Зовнішньополітичний курс Швеції періоду останніх двадцяти років переконливо доводить, що стратегічні зусилля і консолідація дипломатичних кроків Королівства в системі міжнародних відносин виробили ефективний механізм зміцнення репутації миролюбно налаштованої держави, здатної виконувати суддівські та миротворчі функції гуманітарного характеру на світовій арені. Нейтралітет сформував підґрунтя для проведення суверенної зовнішньополітичної стратегії, забезпечення подальшого зростання авторитету шведської держави у світі.

Слід зазначити, що 90-ті роки ХХ століття були часом кардинальних змін для всього світу. Зрозуміло, що Швецію також не обійшли значні перетворення. Для країни настав час стрімкого зовнішньополітичного розвитку. Тривалий період порівняно безтурботної та спокійної політики і демократії, тривала економічна стабільність із високими показниками зростання добробуту – усе це задовільняло країну і формувало переконання шведського політикуму в тому, що держава може

залишатися невразливою у світових метаморфозах того часу. Об'єднання Східної та Західної Німеччини остаточно ознаменувало усунення протистояння конфронтуючих сил у Європі. При цьому Швеція, по суті, залишилася без чіткого зовнішньополітичного курсу, який би визначав шлях подальшого розвитку на міжнародній арені. Уряд країни через брак уявлення про чіткий і передбачуваний розвиток подій у світі дещо загальмував зовнішньополітичну активність [1, с. 91]. Упродовж 90-х рр. розклад сил у шведському політикумі варіював, оскільки традиційні партії змінювали свою відносну важливість і, відповідно, власну значимість і представництво на політичній арені. Сприяли цьому й соціально-економічні зміни в суспільстві: економічна ситуація кінця 90-х рр. була безсумнівно набагато кращою, ніж на початку цього періоду. Економічний рівень країни підвищився в декілька разів [1, с. 97]. При цьому Швеція значно збільшила власні витрати на сферу досліджень і розвитку від 2,3% ВВП у 1981 до 4,3% у 2001 р. [2].

Дана проблематика та інші суміжні проблеми в політичній науці вважаються актуальними і систематично досліджуються, як західними фахівцями (Л. Майлз, Ю. Криворотко, А. Вівель, Н. Грогер, М. Стегман-Маккаліон), так і російськими (Л. Кулябіна, Л. Градобітова, К. Горохова, А. Волковим) і вітчизняними (Р. Кривонос, С. Кондратюк, В. Вдовенко та ін.).

Мета даної статті – дослідити особливості політики Швеції в ЄС.

Окремо слід акцентувати увагу на відносинах між ЄС та скандинавськими країнами й Швецією зокрема, що завжди викликали підвищений інтерес у фахівців з обох сторін. Білатеральні відносини країн Скандинавії в межах ЄС являли собою комплекс клаптикових відносин, адже не всі країни Європи і дотепер мають членство в ЄС. По-перше, зазначене вплинуло на складні взаємини не тільки між ЄС і

скандинавськими країнами, але й на відносини між самими державами цього регіону. По-друге, європейське питання виявилось вразливою точкою для національної політики цих держав, підкреслюючи при цьому наявні відмінності в соціальному та культурному житті скандинавських країн [3, с. 4].

Загальновизнаним у європейських політичних колах залишався також факт того, що північноєвропейські країни викликали низку неоднозначних інтересів в ЄС. Насамперед, це своєрідний чіткий приклад дотримання скандинавськими країнами найстаріших принципів національної згуртованості всередині ЄС. У європейському науковому середовищі скандинавські країни розглядались як «вимушені європейці», особливо з огляду на низку специфічних питань, зокрема, таких, як федералізм. При цьому ЄС втілював механізми всебічної співпраці, які тільки підкреслювали їхню вимушеність до євроінтеграції. З часом ці обставини потроху владнались, а зі вступом Швеції і Фінляндії до Євросоюзу та з набуттям ними повноправного членства про зазначені проблеми взагалі забули. У межах згаданої співпраці одним із вагомих інтересів ЄС до Швеції стала її можливість бути індикатором гострих проблем усередині ЄС, передусім під час перемовин із розвиненішими країнами щодо можливого розширення ЄС у близькій перспективі. Крім того, зі вступом скандинавських країн до ЄС останні принесли до організації власний досвід, який Євросоюзу довелось вивчати та відповідно реагувати [4, с. 5].

Зрозуміло, що шведське членство в ЄС характеризується певними особливостями, які помітно позначились на прискореному впровадженні низки очікуваних реформ. Їх основною метою стало максимально можливе наближення законодавства країни до аналогічних законодавчих актів ЄС. Загалом усі реформи, які запровадив уряд, сприяли повноцінному входженню країни до європейського простору і

торкались майже всіх сфер національного законодавства. Водночас деякі з них (податкова, аграрна, екологічна, пенсійна, освітня реформи, приведення до відповідності європейських критеріїв імміграційних питань тощо) окреслено сформували сучасний вигляд технологічно й економічно модернізованої Швеції.

Важливим аспектом шведського позиціонування є те, що попри членство в ЄС, Швеція досі не приєдналась до Європейського валютного союзу. Урядова комісія з питань Європейського монетарного союзу в 1999 р. рекомендувала шведській політичній верхівці деякий час утриматись від приєднання до євросони. Фахівці мотивували це нестабільністю ринку робочої сили в країні, приплив якої ззовні негативно позначився б на економіці держави [5; 6, с. 209].

Суттєвою особливістю скандинавського позиціонування в ЄС є існування в арктичних регіонах північної Фінляндії, Норвегії і Швеції територій із схожими проблемними умовами проживання. Їх характеризують такі чинники як мала щільність населення, суворий клімат, великі відстані, відмінність якості життя порівняно з континентальною Європою тощо. На цих територіях певний час залишалися сучасні загальносвітові проблеми, пов'язані з глобалізацією економіки, енергопостачанням, змінами клімату та демографічними трансформаціями. Наведені обставини обумовили необхідність розробки і впровадження спеціальних програм регіонального розвитку, реалізація яких сприяла поліпшенню життя населення регіонів Крайньої Півночі, їх соціально-економічному вирівнюванню, зменшенню соціальної напруги, підвищенню рівня підтримки процесу інтеграції до ЄС, загальному поліпшенню інфраструктури [7].

З моменту вступу Швеції до ЄС усі уряди країни концентрували увагу на специфічних політичних питаннях і намагалися робити суттєвий внесок у спільну європейську

політику. Загальна слабка підтримка шведським електоратом питання членства країни в ЄС ще більше посилила й активізувала захист національних інтересів у міжурядових перемовинах. Політична еліта країни намагалась вибудувати європейську політику Швеції на принципах консенсусу та пріоритетах, запропонованих шведськими соціал-демократами, які розпочали використовувати власний, притаманний Швеції стиль здійснення активної політики на ринку праці в ЄС. Майже відразу після вступу до Євросоюзу уряд держави активно долучився до питань розширення ЄС і залучення до нього нових європейських гравців, зокрема, країн Балтії [8]. Порівняно з іншими країнами ЄС Швеція перебуває в доволі сприятливому економічному становищі, зі стабільним приростом економіки, зниженням безробіття в країні, високими економічними показниками. Проте повсякчас існує ризик, що швидка стабілізація економічної ситуації іноді може бути порушена появою реальних дисбалансів. Наразі майбутнє обрання політичних напрямків враховує і забезпечує сучасне високоякісне економічне зростання країни. Щодо фінансового сектору, який у минулому Швеції часто ставав джерелом непорозумінь, то нинішня економічна стратегія уряду вироблена в такий спосіб, щоб гарантовано підтримувати зростання економіки й не допускати його гальмування. Майбутні національні реформи адаптовані до законодавства ЄС, але насамперед вони сконцентровані на перспективних заходах, за яких громадяни країни отримували б значну кількість робочих місць і створювались умови для реформ з посиленням довгострокових показників добробуту [9, с. 6]. Варто зазначити, що економічне зростання Швеції та її конкурентоспроможність стимулюються підвищенням продуктивності праці в промисловості. Нині за цим показником Швеція перебуває на середньому рівні серед країн-учасниць Організації з економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) і дещо нижче середнього рівня в ЄС [10].

Проте реформування країни під час інтеграційного руху до ЄС не було тріумфальним і безпроблемним. Результати досліджень і спостережень цього періоду, як звичайно, намагаються не афішувати, аби не згадувати про складні боки євроінтеграції країни. Враховуючи, що шведська політична еліта розуміла всі переваги євроінтеграційного курсу, економіка держави була б у набагато кращому стані, якби провідні політичні діячі країни звертали меншу увагу на впливову групу шведських учених-економістів, що не вірили в переваги реформування та можливості подолання кризи 90-х рр. і не ставились так стримано й обережно до передбачуваного євроінтеграцією добробуту країни [11, с. 340].

Слід згадати президентські каденції Швеції в ЄС (востаннє в 2009 р.). Швеція була першою з країн ЄС, яка під час свого президентства в ЄС (січень-липень 2001 р.) наполягала на дотриманні всіх вимог, які висувались до майбутніх країн-учасниць. Для успішного вступу до ЄС країни мали виконати підвищені зобов'язання [12]. Усього нараховувалося понад 100 вимог (шістдесят чотири з яких стосувались улагодження питань щодо Гельсінської групи) [13]. Гельсінська група – це представники міжнародної спільноти, які повинні оперативно реагувати на нагальні глобальні проблеми, забезпечувати розроблення нових стратегій у межах міжнародних відносин Північ-Південь. Президентство Швеції в ЄС у 2009 р. суттєво відрізнялося від її головування в 2001 р. Пріоритетними питаннями цього періоду президентства були проблеми врегулювання світової фінансово-економічної рецесії, подолання кризи в питаннях глобальних змін клімату, сприяння вільному пересуванню людей, збереженню їх особистих прав і свобод і протидія нелегальній міграції, а також подолання кризи розвитку інституційних реформ ЄС. На думку прем'єр-міністра Швеції Ф. Рейнфелдта, найскладнішими під час головування Швеції в

2009 р. виявилися питання захисту навколишнього середовища [12]. Викликає глибоке занепокоєння реально існуючий важливий факт планетарного масштабу – клімат змінився у зв'язку з діяльністю людини. Однак людство має всі можливості, як економічні, так і технологічні, аби зупинити цей процес і не допустити глобальної екологічної катастрофи [13].

З початком нового тисячоліття скандинавські країни, так само, як і під час вступу до ЄС, не змінили власного прагматичного ставлення до євроспільноти, вбачаючи в ній тільки процес інтеграції. Специфічну обережність їм додала поглиблена кооперація в зовнішній політиці та інтегрований підхід до питань забезпечення національної безпеки. Приклад приєднання Швеції до ЄС лише додав переконання, що світова політика надовго залишиться міцно пов'язаною з глобальною економікою. Цей взаємозв'язок не порушили навіть балканські події початку 90-х років або спроби міжнародної спільноти подолати тероризм і військові кризи в Африці, на Близькому Сході та в інших регіонах світу [14, с. 450]. Сучасна шведська політика всередині ЄС виходить з ухваленої 2010 р. Європейською Радою нової стратегії перспектив розвитку та внутрішнього зростання Європи та плану дій, розробленого до кінця 2020 р., більше відомих як «Європа 2020». Основними завданнями економічної політики Швеції на 2011 р. у сфері здійснення реформ було запровадження європейських стандартів для забезпечення стабільного добробуту й економічного зростання [9, с. 5].

Забезпечення шведського національного інтересу в процесі співпраці з ЄС здійснювалось у межах політико-правових відносин для поглиблення інтеграції і подальшого реформування країни. Швеція майже повністю відповідала європейським стандартам верховенства права, демократичного політичного режиму та належного урядування, що швидко дозволило встановити особливі взаємні права й обов'язки

сторін щодо повноправної інтеграції країни до ЄС. У випадку зі Швецією жодним чином не можна ігнорувати ефекти конституційного середовища. Конституційне право та національні традиції багатопланово визначають наявність результативних змін та результатів у політичній площині цієї авторитетної скандинавської держави [15, с. 35]. Переконливі свідчення про особливість Швеції серед інших європейських держав лише підтверджують регіональну специфіку північноєвропейської країни. Шведська унікальність викликає об'єктивне зацікавлення багатьох світових акторів у низці відмінних можливостей Швеції. Значною мірою враховується безконфліктна, виважена, прогнозована і фахова лінія особливої шведської поведінки в міжнародних відносинах у Європі та за її межами [16; 17].

Сучасними пріоритетами зовнішньої політики Швеції є зміцнення ЄС як впливового, потужного і відповідального актора на світовій арені. З огляду на це Швеція вважає, що Євросоюз повинен створювати умови для співпраці відкритих суспільств і відкритих до співробітництва економік; сприяти розвитку європейської політики сусідства і Східного партнерства; забезпечувати подання кандидатури Швеції до Ради ООН із захисту прав людини; підготувати головування Швеції в Арктичній раді; здійснювати передачу шведських миротворчих операцій в Афганістані цивільному керівництву у 2012 році; забезпечувати діяльність для розвитку світового зростання та вільної торгівлі; гарантувати перспективний розвиток політики й належну підтримку з метою її всебічного розвитку; спрямовувати частину фінансових ресурсів на підтримку жінок, дітей й молоді; розробляти підходи, спрямовані на розвиток міжнародної системи з мобілізації зусиль у випадках виникнення форс-мажорних обставин гуманітарної системи; захищати такі міжнародні потоки, як торгівля, інформаційні ресурси, викликані глобалізацією; протидіяти таким негативним явищам, як організована

злочинність і торгівля людьми; формувати процедурні механізми для вироблення чітких завдань і зобов'язань перед міжнародними перемовинами у ПАР щодо глобальних змін клімату; підтримувати свободу й безпеку мережі Інтернет.

Швеція активно здійснює кроки в напрямку формування спільних зовнішньополітичних інтересів Європи, про що свідчить тенденція до розширення сфери європейських стратегічних інтересів у східному та південному напрямках: розроблення проєктів Середземноморського та Східного партнерства, формування системи транспортних комунікацій з відповідною інфраструктурою тощо. Реалізація подібних проєктів свідчить про формування орієнтованого на Європу гео економічного простору з відповідним включенням проміжних країн у сферу європейських інтересів. Політологічна характеристика відносин Швеція-ЄС свідчить, що країна має специфічну модель європейського політичного досвіду з об'ємною сферою інтересів. Інтеграція держави до ЄС відкрила нові умови для подальшого ефективного реформування країни, надаючи більш гнучкого політичного інструментарію для втілення продуктивних міжнародних можливостей і досягнень у межах відносин скандинавських країн і Євросоюзу.

Література

1. Selm J. Kosovo's refugees in the European Union / J. Selm. – Continuum International Publishing Group, 2000. – 224 p.
2. Huhtala A. Not so green growth in agriculture? Monte Verità Conference on Sustainable Resource Use and Economic Dynamics [Електронний ресурс] / A. Huhtala, P. Marklund. – Режим доступу : http://www.cer.ethz.ch/sured_2010/programme/SURED-10_225_Huhtala_Marklund.pdf
3. Øverland O. Immigrant minds, American identities: making the United States home, 1870–1930 / O. Øverland. – University of Illinois Press, 2000. – 243 p.

4. Miles L. The European Union and the Nordic countries / L. Miles. – Routledge, 1996. – 310 p.
5. Miles L. Sweden in the European Union: changing expectation? / L. Miles // J. Europ. Integration. – 2001. – Vol. 23, Issue 4. – P. 303–333.
6. Hoti S. Modelling the riskiness in country risk ratings / S. Hoti, M. McAleer. – Emerald Group Publishing, 2005. – 492 p.
7. Unique cooperation praised by European Commission [Електронний ресурс] // North Sweden, Jan. 28, 2010. – Режим доступу : <http://www.northsweden.eu/english/news/unique-cooperation-praised-by-european-commission.aspx>
8. König T. Policy-making processes and the European Constitution: a comparative study of member states and accession countries / T. König, S. Hug. – Taylor & Francis, 2006. – 272 p.
9. Swedish national reform programme «Europe 2020–EU:s strategy for smart, sustainable and inclusive growth» [Електронний ресурс] / Government Offices of Sweden. – Режим доступу : http://www.ec.europa.eu/europe2020/pdf/nrp/nrp_sweden_en.pdf
10. Волков А.М. Региональная политика Швеции [Електронний ресурс] // Мировое и национальное хозяйство. – 2009. – № 1(8). – Режим доступу : http://www.mirec.ru/old/index.php%3Foption=com_content&task=%20view&id=103.html
11. Dixon H.D. Controversies in macroeconomics: growth, trade and policy / H.D. Dixon. – Wiley-Blackwell, 2000. – 379 p.
12. Шевченко А.Р. Шведська модель європейського досвіду у вимірі взаємовідносин, спільної політики і гармонізації з ЄС / А.Р. Шевченко // Дослідження світової політики : зб. наук. праць. – 2011. – № 4 (57). – С. 176–182.
13. Vi har fört EU tillbaka på rätt spår [Електронний ресурс] / Sveriges ordförenderskop i Europeiska Unionen. – Режим

- доступу : http://www.se2009.eu/sv/moten_nyheter/2009/12/29/vi_har_fort_eu_tillbaka_pa_ratt_spar.html
14. Tiesky R. Europe today: a twenty first century introduction / R. Tiesky, E. Jones. – Rowman & Littlefield Publishers Inc., USA, 2007. – 486 p.
 15. Congleton R.D. Improving democracy through constitutional reform: some Swedish lessons / R.D. Congleton. – Springer, 2003. – 236 p.
 16. Krivirotko Yu. Characteristics of the modern Swedish model of economic and social development / Yu. Krivirotko // *Veišoji Politika ir Administravimas (Public policy and administration)*. – 2009. – № 30. – P. 33–44.
 17. Шевченко А. Р. Принципове позиціонування окремих інституціональних питань зовнішньої політики Швеції / А.Р. Шевченко // *Політ-2010. Сучасні проблеми наук : зб. тез X Міжнарод. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів, (м. Київ, 7–9 квіт. 2010 р.)*. – К. : НАУ, 2010. – С. 192.

This article analyzes the issue of Swedish policy in the EU. It is proved that modern foreign policy priorities is to strengthen Swedish EU as an influential, powerful and responsible actor on the world stage. The comparative analysis of the political and economic characteristics of Swedish and Scandinavian countries.

Key words: Sweden, foreign policy, economical and political aspects.

В статье анализируются вопросы реализации шведской политики в ЕС. Доказано, что современными приоритетами внешней политики Швеции является укрепление ЕС как влиятельного, мощного и ответственного актера на мировой арене. Осуществлен сравнительный анализ политических и экономических характеристик Швеции с другими скандинавскими странами.

Ключевые слова: Швеция, внешняя политика, экономическая и политическая составляющие.